

OFICIALITAT LINGÜÍSTICA I RELACIONS ENTRE TERRITORIS¹

Vicenta Tasa Fuster
Professora de dret constitucional
Universitat de València

Resum

Les relacions institucionals en català/valencià, que és la llengua pròpia oficial de Catalunya, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana, no han estat fàcils en els anys de democràcia constitucional. La democràcia espanyola no és igualitària en matèria lingüística i, de fet, des de la Sentència del Tribunal Constitucional (STC) 31/2010 ha esdevingut més hostil contra la diversitat lingüística. Les característiques dels governs, la voluntat de les forces socials i polítiques de dividir la comunitat lingüística i les diferències notables en l'orientació de les polítiques públiques, estan en la base de la dificultat de les relacions entre els governs i les institucions de Catalunya, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana en la seua llengua pròpia, oficial i comuna.

Paraules clau: oficialitat lingüística, comunitat lingüística, dret lingüístic, institucions autonòmiques, jerarquia lingüística.

OFICIALIDAD LINGÜÍSTICA Y RELACIONES ENTRE TERRITORIOS

Resumen

Las relaciones institucionales en catalán/valenciano, que es la lengua propia oficial de Cataluña, las Islas Baleares y la Comunidad Valenciana, no han sido fáciles durante los años de democracia constitucional. La democracia española no es igualitaria en materia lingüística y, de hecho, desde la STC 31/2010 se ha tornado más hostil contra la diversidad lingüística. Las características de los gobiernos, la voluntad de las fuerzas sociales y políticas de dividir la comunidad lingüística y las diferencias notables en la orientación de las políticas públicas,

1. Citació recomanada: Tasa Fuster, Vicenta. «Oficialitat lingüística i relacions entre territoris». *Revista Catalana d'Administració Pública*, núm. 1 (2024), p. 53-70.

están en la base de la dificultad de las relaciones entre los gobiernos y las instituciones de Cataluña, las Islas Baleares y la Comunidad Valenciana en su lengua propia, oficial y común.

Palabras clave: oficialidad lingüística, comunidad lingüística, derecho lingüístico, instituciones autonómicas, jerarquía lingüística.

THE OFFICIAL LANGUAGE AND RELATIONSHIPS BETWEEN TERRITORIES

Abstract

Institutional relations in Catalan/Valencian, which is the official language of Catalonia, the Balearic Islands and the Valencian Community, have not been easy during the years of constitutional democracy. Spanish democracy is not egalitarian in linguistic matters, in fact, since STC 31/2010 it has become more hostile to linguistic diversity. The characteristics of the governments, the will of social and political forces to divide the linguistic community and the significant differences in the orientation of public policies are at the basis of the difficulty of relations between the governments and institutions of Catalonia, the Balearic Islands and the Valencian Community in their own, official and common language.

Keywords: linguistic officialdom, linguistic community, linguistic law, autonomous institutions, linguistic hierarchy.

Sumari: 1. Introducció; 2. Les relacions entre territoris de llengua catalanovelenciana; 3. Oficialitat i reconeixement de les llengües pròpies; 4. Oficialitat i relacions institucionals oficials entre territoris amb una mateixa llengua; 5. Consideracions finals; 6. Bibliografia.

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball té com a finalitat central reflexionar sobre la possibilitat de mantenir relacions institucionals en la llengua pròpia oficial de Catalunya, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana, i que els documents oficials d'aquestes relacions tinguin validesa oficial.

El treball es dividirà essencialment en tres parts. En la primera hi haurà una reflexió contextual sobre la dimensió lingüística de les relacions dels cinc territoris de l'Estat espanyol on es parla la llengua catalana en aspectes socials, culturals, comunicatius o econòmics, més enllà de la qüestió central que pretenem estudiar.

En la segona centraré l'atenció a descriure el sistema d'oficialitat lingüística de les llengües diferents del castellà i les garanties de drets lingüístics en les institucions i administracions públiques del Regne d'Espanya, sistema que està determinat pel principi implícit de la jerarquia lingüística i la desigualtat en el reconeixement de la diversitat

lingüística, tot i permetre un marc d'actuació i iniciativa ampli als governs autonòmics per tal d'aconseguir una mínima normalització dels usos de la llengua en les administracions i institucions de la Comunitat Valenciana, les Illes Balears i Catalunya.

En la tercera intentaré explicar el valor de l'oficialitat lingüística i les relacions institucionals oficials entre les comunitats que tenen la llengua catalanovelenciana² com a llengua pròpia i oficial, tot destacant que les polítiques partidistes d'estranyament lingüístic, especialment intenses en el passat a la Comunitat Valenciana i, en menor mesura, a les Illes Balears, poden dificultar usos institucionals normals i oficials en valencià/català, i advertint que les polítiques d'estranyament lingüístic no tenen fonaments jurídics, ni jurisprudencials, acadèmics i científics.

2. LES RELACIONS ENTRE TERRITORIS DE LLENGUA CATALANOVALENCIANA

Com se sap, la llengua catalana es parla en quatre estats europeus,³ dins de set territoris políticament diferenciats. És parlada, en tots aquests estats, per una minoria lingüística amb drets negats o limitats, i en cap territori té garantit un grau de seguretat lingüística suficient. Dins l'Estat espanyol és parlada com a llengua pròpia a la subcomarca del Carxe, a la regió de Múrcia; a la franja oriental de l'actual Aragó; en bona part del País Valencià, a la immensa majoria de les comarques de Catalunya i a tot el territori de les Illes Balears.

En el cas espanyol, la Constitució espanyola del 1978 estableix la totalitat del territori que pertany a l'Estat espanyol com a àmbit en què la llengua castellana és oficial. Determina, a més, que aquesta llengua ha de ser idioma conegut i d'ús possible de tota la població amb nacionalitat espanyola a tot arreu del territori de l'Estat. S'ha d'aclarir, però, que l'obligació de conèixer el castellà no és una obligació material individual de coneixement de la llengua. El valor d'aquest precepte legal és doble: primerament, comporta la presumpció general que les persones amb ciutadania espanyola coneixen la llengua, i, segonament, significa que les institucions educatives de l'Estat, tant de l'àmbit central com en l'autonòmic, tenen l'obligació d'assegurar una capacitació adequada de l'alumnat en aquesta llengua (Tasa i Bodoque, 2020).

La Constitució, així mateix, parla de l'existència d'altres llengües espanyoles i n'afirma la possible oficialitat territorial. Ara bé, no anomena les llengües, no fa cap mena de referència als respectius dominis lingüístics i remet la regulació de l'oficialitat als diferents estatuts d'autonomia.

2. Al llarg del document farem servir com a sinònimes les formes que els estatuts d'autonomia de Catalunya (EAC), de la Comunitat Valenciana (EACV) i de les Illes Balears (EAIB) anomenen la llengua quan en declaren l'oficialitat, i també el nom de llengua que recull la Llei de patrimoni cultural aragonés (LPCA) o les iniciatives administratives marginals dels municipis del Carxe murcià. Així doncs, farem servir com a iguals els termes *català* (art. 6 EAC i 4 LPCA), *llengua catalana* (art. 4 EAIB), *valencià* (art. 6 EACV i Universitat Popular de Iecla en l'oferta de cursos de llengua per a persones adultes de la subcomarca del Carxe, si més no fins al 2020), i les formes sintètiques *llengua catalanovelenciana* i *català/valencià* en aquest ordre o en ordre invers.

3. Espanya, França (Departament del Pirineus Orientals), Andorra i Itàlia (ciutat de l'Alguer).

La Constitució no impedeix que les llengües diferents del castellà puguen tenir marcs normatius i polítiques públiques semblants. Tampoc que coordinen iniciatives, compartisquen una perspectiva general, que no siga no estrictament autonòmica. Igualment, podria haver-hi actuacions a favor d'aquestes llengües que foren impulsades alhora per diverses comunitats autònomes i que foren assumides per les institucions estatals centrals com a pròpies de manera activa. Ara bé, atès que la Constitució no fa referència a l'existència de llengües diferents de la castellana presents en més d'una comunitat autònoma i no explicita el compromís de les institucions centrals de l'Estat amb aquestes llengües, no facilita les dinàmiques de col·laboració entre comunitats autònomes i el Govern central per tal d'afavorir l'ús social i oficial normal de les altres llengües espanyoles. Així, en la pràctica, ha estat sobre la base dels estatuts d'autonomia, que són la base legal de l'Estat regional espanyol, com s'ha establert l'oficialitat en uns casos o unes altres formes de reconeixement legal per a la resta de les llengües espanyoles diferents del castellà.

Això, en el cas del valencià/català, s'ha traduït en el fet que ha estat reconegut com a llengua oficial a Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears. És una llengua reconeguda, però no oficial, a la franja oriental d'Aragó i és una llengua radicalment ignorada pels poders públics de Múrcia. En altres paraules, per a una mateixa llengua, en un mateix estat, hi ha tres realitats legals diferents i cinc polítiques lingüístiques diferents. Això són manifestacions dels processos de minorització lingüística i de manca d'atenció adequada a les minories lingüístiques del Regne d'Espanya.

El cas de la llengua catalana és únic. L'èuscar és oficial al País Basc i part de Navarra, és una llengua reconeguda i no oficial a la zona mixta de Navarra, i hi ha un cert reconeixement administratiu en la Navarra de parla castellana i en la comarca de Trebiñu, a Castella i Lleó. El gallec és oficial a Galícia, és llengua no oficial i reconeguda a dues comarques de Castella i Lleó i a l'occident d'Astúries, i té reconeixement com a bé cultural en una comarca d'Extremadura. L'asturleonés és reconegut, però no oficial, a Astúries i Castella i Lleó, i és ignorat a Cantàbria i Extremadura. L'aragonés és reconegut, però no oficial, a l'Aragó. I el portuguès d'Extremadura, el tamazic de Melilla, l'àrab de Ceuta o el *haquetia* magrebí són llengües radicalment ignorades o simplement considerades de manera genèrica com a part del patrimoni cultural històric (Tasa, 2017; Bodoque, 2011).

Val a dir, a més, que la major part de les institucions estatals (administracions perifèriques, Agència Tributària, Policia Nacional, Guàrdia Civil i tribunals de Justícia) que estan presents en territoris amb una llengua oficial distinta del castellà, tenen uns usos lingüístics i uns reconeixements dels drets lingüístics bàsicament formals, i ignoren de manera freqüent en els seus serveis d'atenció a la ciutadania les obligacions que comporta l'oficialitat (Tasa i Bodoque, 2019).

La regulació legal i les polítiques públiques sobre la llengua valencianocatalana estan, per tant, en funció de les iniciatives de cada comunitat autonòmica, de les seues institucions i organismes, i també de les formacions polítiques que les governen en cada moment concret (Tasa i Bodoque, 2016). I les institucions centrals i principals de l'Estat espanyol no se senten globalment vinculades amb cap llengua espanyola que no siga la castellana.

Considerem que aquesta manca de reconeixement constitucional general del domini lingüístic propi de la llengua ha enfortit una regionalització tant de les polítiques a favor del català/valencià com de la concepció del domini lingüístic més enllà dels tòpics culturalistes. Aquest fet ja era una realitat molt forta en termes històrics, especialment després de perdre les institucions forals en el segle XVIII, però les institucions autonòmiques, considerades discursivament una «recuperació» de l'autogovern, no han servit per a enfortir lligams de col·laboració amb la recuperació social de la llengua com a objectiu compartit. De fet, després de quatre dècades de monarquia parlamentària, les relacions institucionals, polítiques, culturals, acadèmiques i de tota mena, en llengua pròpia, entre els territoris de l'Estat espanyol de llengua catalana, són de baixa intensitat política i cultural, llevat d'alguna iniciativa concreta.

És cert que les relacions econòmiques i comercials són molt intenses entre les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya. Però, tot i que no hi ha dades sobre els usos lingüístics d'aquests intercanvis, cal dubtar que la llengua dominant d'aquestes relacions siga el valencià/català, i no el castellà, ja que, massa sovint, el castellà és la llengua franca en les relacions entre els països i territoris de llengua valencianocatalana (Joan, 2020). De fet, la pràctica totalitat dels actes conjunts dels grups empresarials catalans i valenciana a favor del corredor mediterrani, fins i tot quan no hi ha representants de Múrcia i Almeria, s'han fet majoritàriament en castellà.

Potser, en sentit contrari, es podrien valorar iniciatives com la Xarxa Vives d'Universitats, que ha fet una tasca important per a acostar les universitats de tot l'àmbit lingüístic, però no ha generat una xarxa d'intercanvis, sistemes de col·laboració i comunicacions entre els departaments de les universitats especialment significativa, més enllà d'algunes disciplines concretes (Ariño i altres, 2022). A més, cal tenir en compte que des del procés de Bolonya el gruix de les activitats universitàries està condicionat pel marc europeu d'universitats i que la mercantilització dels sistemes universitaris ha provocat en els darrers anys unes dinàmiques creixents per a guanyar prestigi internacional, atraure alumnes estrangers i projectar les universitats com a centres de referència, si més no en alguns espais de la globalització. Tot això ha afavorit que les nostres universitats s'orienten als mercats d'alumnat i d'intercanvis intel·lectuals llatinoamericans i europeus. Espais en els quals dominen el castellà i, sobretot, l'anglès com a llengües de relació i de publicació i producció acadèmica. Així doncs, les relacions exclusivament interuniversitàries amb el català/valencià com a llengua vehicular són relativament escasses, i això explica que hi haja governs autonòmics que tracten d'enfortir-les (Generalitat de Catalunya, 2022).

En quaranta anys, les administracions públiques subvencionadores, si no propietàries, de bona part de les xarxes teatrals, de les televisions públiques, del cinema i d'una part essencial de la producció editorial, sobretot en els casos valencià i balear, no han passat d'impulsar formes de promoció de la llengua pròpia en aquests espais culturals. Les iniciatives, quan han estat sòlides, en molt poques ocasions han ultrapassat les fronteres polítiques de la comunitat autònoma. És paradigmàtica la dificultat perquè les televisions i ràdios públiques de la Comunitat Valenciana, les Illes Balears i Catalunya es puguen veure fora de les respectives comunitats autònomes, o perquè apareguen accents i persones d'altres

territoris en programes de cada televisió o ràdio autonòmica, on, d'altra banda, la presència del castellà sovinteja. I tampoc no és gaire habitual que els llibres escrits amb l'estàndard valencià tinguen una acollida fàcil a les Illes Balears i, especialment, al mercat català, si més no fins als inicis de la tercera dècada del segle XXI (Mascarell, 2023).

Tampoc en el món de l'educació obligatòria hi ha hagut iniciatives d'intercanvi o estades temporals d'alumnes dels diferents territoris de llengua catalana al Regne d'Espanya.

De fet, per diverses raons, sovint polítiques, pràcticament no hi ha hagut cap mena d'estratègia compartida ni en l'àmbit cultural, ni en l'educatiu o televisiu, de caràcter públic, i les que hi ha hagut, com l'Institut Ramon Llull, han tingut moltes dificultats per a avançar i perquè hi participen totes les comunitats autònomes amb el català/valencià com a llengua pròpia. Així, l'Institut, creat pel Govern de les Illes Balears i la Generalitat de Catalunya, ha vist com el Govern balear abandonava el patronat entre el 2004 i el 2008 i entre el 2012 i el 2015, i fins al 2017 no ha disposat de fórmules de col·laboració amb el Govern valencià. De fet, amb la signatura d'un conveni marc entre l'Institut Ramon Llull i la Generalitat Valenciana s'ha iniciat la col·laboració del Govern valencià amb la institució, però sense formar-ne part ni incorporar-se al Patronat.⁴

Les trobades institucionals entre els governs i les institucions autonòmiques dels països de llengua catalana són escassos i, generalment, tenen lloc en el marc de cimeres autonòmiques generals i de meses de treball entre el Govern central i els governs autonòmics.

Quan hi ha hagut trobades entre els màxims representants dels governs autonòmics, han tingut un format bilateral i mai no han tingut la llengua i les polítiques lingüístiques com un punt de l'ordre del dia. Les trobades sempre han tingut l'economia, el finançament i alguna qüestió política puntual com a marc de debat, almenys en les de la Generalitat Valenciana amb Catalunya i les Illes. Potser en les reunions entre les presidències de les Illes i Catalunya la qüestió lingüística ha tingut més rellevància habitualment, però no en les del Govern valencià i els governs català i balear, si bé en el procés de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) van tenir una importància central les reunions no públiques entre el 1996 i el 1999 del president de la Generalitat Valenciana i el president de la Generalitat de Catalunya (Castillo, 2021).

Amb tot, cal estimar com a molt positives les relacions de col·laboració normal i estable que hi ha entre l'AVL i l'Institut d'Estudis Catalans des de la constitució de l'Acadèmia el 2002, que en juliol de 2002 es va traduir en un protocol de col·laboració estable entre aquestes dues institucions, en què participava també la Universitat de les Illes Balears.⁵ I també cal considerar positiu l'establiment de reunions d'intercanvi d'informació i de col·laboració normals entre les direccions generals de Política Lingüística de Catalunya, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana des del 2015 fins ara.

4. Vegeu la Resolució del 31 de maig de 2017, del director general de Relacions amb les Corts, per la qual es publica el conveni marc entre la Generalitat, a través de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, i l'Institut Ramon Llull per a la promoció del valencià en l'àmbit universitari (*Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, núm. 8059 [9 juny 2017]).

5. Vegeu <https://criteria.espais.iec.cat/files/2020/07/PROTOCOL_IEC-AVL-UIB.pdf>.

Així i tot, no podem oblidar que, a les Illes entre el 2011 i el 2015 i al País Valencià entre el 1995 i el 2015, els respectius governs, sense alterar l'ortografia i la gramàtica bàsica de la llengua, van impulsar polítiques d'estranyament lingüístic; és a dir, van afavorir unes polítiques lingüístiques que reforcen emocionalment el valor singular del valencià o de les parles balears, i ignoraven tota contextualització de la llengua pròpia dins d'un domini lingüístic que va més enllà de les fronteres autonòmiques (Bodoque, 2011; Tasa, 2017; Tasa, 2019). Així, amb aquestes polítiques d'estranyament, especialment intenses en l'ensenyament obligatori, la televisió i la difusió cultural oficial, el *valencià* era presentat com una llengua circumscrita al País Valencià i les manifestacions culturals lingüístiques es constreïen, igualment, a les terres valencianes i, fins i tot, només als autors valencians, i s'hi eliminava tota referència a la resta del domini lingüístic. Tot això, en el cas valencià, es va fer sense afirmar que el valencià era una llengua diferent del català, però insistint en la identitat i la singularitat del nom. Fet que va tenir conseqüències jurídiques, com veurem tot seguit.

Podem concloure, per tant, en referir-nos a les relacions lingüístiques entre els territoris del domini lingüístic valencianocatalà, que la Constitució espanyola, en l'article 3, autonomitzava els espais i els imaginaris de l'extensió de la llengua, de la seua oficialitat i de les seues polítiques públiques. Contribuïa a això que la Constitució no feia referència al nom de les altres llengües espanyoles diferents del castellà ni a l'existència de dominis lingüístics amb territoris en més d'una comunitat autònoma, feia dependre radicalment el reconeixement d'aquestes llengües als estatuts d'autonomia i deixava les polítiques públiques lingüístiques en mans d'uns governs autonòmics que podien ser fins i tot hostils a les llengües pròpies minoritzades (Nogueira, 2000). A diferència, per exemple, d'estats plurilingües semblants, com ara Suïssa, al Regne d'Espanya només és reconeix una llengua oficial estatal i les altres llengües no són «nacionals» i globalment «espanyoles», sinó que són considerades llengües regionals o autonòmiques sense dimensió nacional espanyola (Pla Boix, 2014).

A més, tant en la regulació estatutària com en la pràctica de les polítiques públiques amb dimensió lingüística, els diferents governs autonòmics del domini lingüístic pràcticament no han impulsat polítiques de col·laboració i intercanvi lingüístic i fins i tot, en ocasions, s'hi han mostrat hostils. Tot plegat ha propiciat un marc d'interrelacions socials, educatives, culturals, comunicatives i institucionals d'una intensitat significativament inferior a la de les relacions d'intercanvi comercial i econòmic que hi ha entre els diferents territoris del domini lingüístic dins del Regne d'Espanya.

3. OFICIALITAT I RECONeixEMENT DE LES LLENGÜES PRÒPIES

Una anàlisi del marc jurídic sobre el reconeixement de la diversitat lingüística, que es podria ampliar al sistema ideològic dels discursos sobre les llengües actualment dominants en les sentències de la judicatura, mostra alguns fets consolidats.

En primer lloc, el règim lingüístic espanyol es fonamenta en el principi implícit de jerarquia lingüística, que legalment i políticament dona una preeminència al castellà sobre la

resta de llengües, malgrat que algunes llengües en l'àmbit territorial autonòmic puguen tenir reconeguda la condició de llengües oficials (Tasa, 2017; Tasa, 2019).

Sobre la base d'aquest principi, no escrit, de jerarquia lingüística, la jurisprudència i la legislació estatal bàsica en matèries com l'Administració de justícia, l'etiquetatge o els drets dels consumidors, ha devaluat l'oficialitat de les llengües diferents del castellà fins a convertir-les en subalternes (Tasa, 2019; Tasa i Bodoque, 2020).

La jurisprudència constitucional, com sabeu, va reconèixer que l'oficialitat de les llengües diferents del castellà significava que podien ser usades pels poders públics i els ciutadans amb plena validesa jurídica, que el seu ensenyament era obligatori en el sistema educatiu i que podien ser exigides de manera proporcional per a treballar en les administracions públiques locals i autonòmiques, essencialment (Milian, 2016).

Ara bé, la mateixa jurisprudència constitucional no va considerar que, a diferència del castellà, d'aquestes llengües es poguera presumir el seu coneixement per la població que viu en el territori en què és llengua oficial, contràriament al que és lògic i normal en qualsevol oficialitat lingüística (Milian, 2016).

A més a més, la jurisprudència constitucional, amb una virulència especial després de la STC 31/2010, contra l'Estatut de Catalunya, ha barrat el pas, de manera esbiaixada, al fet que les llengües diferents del castellà puguen tenir usos oficials preferents (Milian, 2010; Muro, 2010; Pla Boix, 2010; Jou, 2011; Pons, 2010; Pons, 2011). I ho ha fet defensant una concepció de la igualtat d'una manera merament formalista, que ignora profundament la realitat sociolingüística, la dinàmica de substitució lingüística i la debilitat estructural de les llengües minoritàries i minoritzades dins del Regne d'Espanya. Fent una analogia, la Sentència 31/2010 entén que dos esportistes que s'enfronten en un combat de judo estan en condicions d'igualtat perquè les normes generals són iguals per als dos, però no considera que ni tenen el mateix pes ni pertanyen a la mateixa categoria, i que, per tant, no hi ha igualtat real en el combat. La distància entre la igualtat formal i la real (Seco, 2017) no hauria d'haver-hi estat negligida.

Sembla, a més, que des del 2010 les sentències, si més no les dels tribunals de justícia de Catalunya i de la Comunitat Valenciana, no han deixat d'incrementar el seu intervencionisme sobre els poders legislatius i executius per a reforçar les posicions de preferència social i oficial del castellà i limitar les polítiques públiques per a garantir el coneixement de la llengua pròpia per tota la població, com a mínim, escolar que viu en aquests països.

Això no obstant i amb independència de quina serà l'evolució de la jurisprudència constitucional en el futur, cal subratllar la importància que van tenir les sentències més ponderades i qualitativament més endreçades dels primers tribunals constitucionals (Pérez Royo, 2021). La seua jurisprudència va establir el desenvolupament del sistema d'usos lingüístics de les institucions públiques i va admetre, com hem dit, que la legislació vigent reconeix la plena oficialitat de les llengües pròpies en la totalitat o en part del territori de sis comunitats autònomes i que això té conseqüències sobre els usos lingüístics de les administracions públiques en el territori en què hi ha més d'una llengua oficial i sobre la capacitació lingüística que han de tenir els funcionaris que hi treballen (Milian, 2016; Tasa i Bodoque, 2019).

I, partint d'aquest reconeixement de l'oficialitat lingüística, la jurisprudència ha afirmat que els poders públics tenen l'obligació de garantir els drets lingüístics dels ciutadans a poder usar les llengües oficials amb plenitud d'efectes legals, a rebre l'ensenyament de la llengua (i en la llengua pròpia) en l'educació obligatòria (STC 337/1994) i a disposar de serveis i béns públics que usen la llengua pròpia (STC 82/1986).

En altres paraules, d'acord amb la jurisprudència constitucional, el dret lingüístic bàsic de la ciutadania davant dels poders públics garanteix tant la dimensió activa (ús de la llengua per part del ciutadà) com la passiva (rebre comunicació en la llengua pròpia). I, en conseqüència, per a garantir aquests drets les administracions públiques han de prendre les mesures oportunes per a adequar les seues estructures internes perquè les llengües oficials diferents del castellà siguen llengües de treball intern, de relació entre administracions i de servei als ciutadans (STC 46/1991). I, val a dir, aquesta obligació s'estén a totes les administracions públiques (locals, provincials, autonòmiques i estatals) i a les institucions públiques amb seu en el territori en què hi ha una llengua pròpia oficial (Milian, 2016; Tasa, 2017 i 2019).

Cal deduir, segons aquestes consideracions, que l'ús normal de les llengües oficials dependrà de l'autoorganització interna de les administracions, de les polítiques lingüístiques que impulsen els governs autonòmics en les administracions locals i autonòmiques de la comunitat autònoma, i de les polítiques públiques de l'Estat amb les seues institucions perifèriques. Partint, això sí, del fet que, en tots els casos i d'acord amb la jurisprudència del Tribunal Constitucional, totes les administracions, en un territori amb més d'una llengua oficial, han de garantir sense cap mena d'excepció els drets lingüístics dels ciutadans a usar qualsevol llengua oficial i a ser atesos en aquesta llengua.

Dit d'una altra manera, els serveis de les administracions han d'estar preparats per a garantir, en tots els casos, oralment i per escrit, els drets lingüístics de la ciutadania i per a evitar tota mena de discriminació per raó de llengua (Pons, 2020). Un dret que, en la pràctica, com hem dit, no es garanteix més que parcialment en l'àmbit de la justícia, de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil i de bona part dels serveis públics perifèrics estatals, si més no a la Comunitat Valenciana (Tasa i Bodoque, 2019).

És sobre la base del reconeixement dels drets lingüístics dels ciutadans que la jurisprudència ha considerat pertinent i constitucional l'exigència de capacitació lingüística als empleats públics en aquestes administracions, de manera proporcional i adequada a les seues funcions.

Les conseqüències de l'oficialitat lingüística i dels drets lingüístics ciutadans ha permès que les administracions públiques locals i autonòmiques hagen pogut incorporar la llengua pròpia com a llengua de treball normal interna i llengua de relació amb la ciutadania.

Ara bé, en la pràctica, si més no al País Valencià, s'han desenvolupat tres sistemes d'usos oficials i de polítiques públiques, que canvien en funció de les majories polítiques que les dirigeixen (Bodoque, 2020).

D'una banda, el que té el valencià com a llengua d'ús normal en el treball, i facilita que els ciutadans facen ús dels seus drets lingüístics amb normalitat. Actualment, inclou una part important de les institucions autonòmiques i part dels ajuntaments de la zona de predomini lingüístic valencià.

D'altra banda, les administracions que treballen de manera preferent en castellà però tenen serveis d'atenció ciutadana per a poder atendre les persones en qualsevol llengua oficial i no desincentiven l'ús ciutadà del valencià. S'hi inclouen algunes de les administracions locals de la zona de predomini lingüístic valencià, part de les institucions autonòmiques i alguns ajuntaments de la zona de predomini lingüístic castellà, o les subdelegacions i la delegació del Govern central, i altres serveis perifèrics (Tasa i Bodoque, 2019).

I, finalment, les administracions que, a més de treballar de manera exclusiva en castellà, dificulten en la pràctica l'ús normal de la llengua pròpia. Són alguns ajuntaments de la zona de predomini lingüístic castellà i, puntualment, algunes institucions de la zona de predomini lingüístic valencià, alguna diputació provincial, l'Administració de justícia, la Policia Nacional i la Guàrdia Civil.

4. OFICIALITAT I RELACIONS INSTITUCIONALS OFICIALS ENTRE TERRITORIS AMB UNA MATEIXA LLENGUA

L'article 3.2 de la Constitució estableix que les llengües espanyoles diferents del castellà poden ser oficials «en les respectives comunitats autònomes d'acord amb els seus estatuts».

Una lectura estricta i equivocada d'aquest precepte constitucional va fer que normes bàsiques de l'Estat, com ara la Llei 30/1992, del 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú en (art. 36), obligaren a traduir al castellà tot escrit en una llengua oficial d'una autonomia perquè poguera tenir validesa jurídica en una altra comunitat autònoma, fins i tot quan la llengua pròpia oficial era la mateixa, amb el mateix nom o amb denominacions diferents: són els casos de Navarra i el País Basc respecte a l'èuscar, i de la Comunitat Valenciana, Catalunya i les Illes Balears respecte al valencià/català.

La STC 50/1999, del 6 d'abril, corregí aquesta anomalia i afirmà que els efectes jurídics són efectius sense necessitat de traduir al castellà els documents en aquelles comunitats que tenen una mateixa llengua oficial. En l'Estatut d'autonomia del País Basc la llengua pròpia rep el nom d'*èuscar*, mentre que la Llei de reintegració i millorament del règim foral de Navarra anomena aquesta llengua *basc* («vascuence», en castellà), i això no ha estat obstacle perquè ningú argumente que per anomenar la llengua de manera diferent no es tractava de la mateixa llengua i, per tant, era d'aplicació plena la STC 50/1999 en les comunicacions en èuscar/basc entre les institucions de les dues comunitats autònomes.

D'igual manera, s'hauria d'aplicar la Sentència en les comunitats que tenen el valencià/català com a llengua oficial, tot i les variacions en la denominació de la llengua; que, com hem vist, és «valencià» en l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana, i «català» i «llengua catalana», respectivament, en els de Catalunya i les Illes Balears.

No ha estat, però, aquest el sentit en què s'han manifestat en totes les ocasions institucions jurídiques valencianes importants, que han seguit les estratègies nominalistes d'estranyament lingüístic del Govern valencià per tal que no s'establira cap relació entre el *valencià* i el seu domini lingüístic fora de la Comunitat Valenciana.

Així va ocórrer, per exemple, en els essencialment formalistes i jurídicament incomplets dictàmens 57/2014 o 165/2017 del Consell Jurídic Consultiu (CJC) de la Comunitat Valenciana. Aquests dictàmens van tractar d'evitar, recurrent exclusivament a un nominalisme normatiu, que la denominació de «valencià» fora sinònima de «català» en els àmbits oficials i institucionals, atés que el nom de la llengua pròpia dels estatuts de la Comunitat Valenciana, Catalunya i les Illes Balears no era idèntic. S'hi excloïa, en els dictàmens, qualsevol altre argument diferent del nominalista, s'ignorava la jurisprudència del Tribunal Constitucional i el Tribunal Suprem en la matèria i s'evitaven referències al món acadèmic i científic en matèria lingüística.⁶ I, encara més, s'ignorava l'existència d'institucions estatutàries amb competència en matèria de determinació de conceptes lingüístics, com l'AVL. Val a dir que l'Acadèmia és la institució responsable de determinar la normativa lingüística del *valencià* i la delimitació de la identitat de la llengua amb caràcter general i, de manera especial i primera, en l'àmbit oficial de totes les institucions de la Generalitat Valenciana, incloent-hi el CJC, on, a més, l'AVL determina el model de llengua que cal utilitzar.

Així, en aquests dictàmens s'ignorava, sense cap justificació, que la Llei 7/1998, de creació de l'AVL, ja havia afirmat que «el valencià, idioma històric i propi de la Comunitat Valenciana, forma part del sistema lingüístic que els corresponents Estatuts d'autonomia dels territoris hispànics de l'antiga Corona d'Aragó reconeixen com a llengua pròpia», i que l'article 7c de la llei esmentada afirma que és competència exclusiva de l'AVL determinar i fixar la naturalesa lingüística del valencià i emetre i difondre informes o dictàmens en la matèria.

En aquest sentit, els dictàmens del CJC ignoraven l'Acord de l'AVL, adoptat en la reunió plenària del 9 de febrer de 2005, pel qual s'aprovava el Dictamen sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià, on s'afirma que, en termes lingüístics i tenint en compte la competència legal de l'AVL, també en termes jurídics, les denominacions *valencià* i *català* són absolutament sinònimes.

I, finalment, a l'hora d'interpretar el concepte de *valencià*, els dictàmens del CJC de la Comunitat Valenciana a què hem fet referència ignoren, injustificadament, el valor d'instrument per a interpretar conceptes dubtosos del *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (RAE) i del *Diccionario normatiu valencià* de l'AVL, que afirmen literalment que *valencià* significa «variedad del catalán que se habla en gran parte del antiguo reino de Valencia y se siente allí comúnmente como lengua propia» (*Diccionario* de la RAE) i «llengua romànica parlada a la Comunitat Valenciana, així com a Catalunya, les Illes Balears, el departament francès dels Pirineus Orientals, el Principat d'Andorra, la franja oriental d'Aragó i la ciutat sarda de l'Alguer, llocs on rep el nom de *català*» (el *Diccionario normatiu valencià* de l'AVL).

De fet, en el fons, els arguments utilitzats en els dictàmens serien com afirmar que Cuba, que usa el terme «español» en la seua constitució per a anomenar la llengua oficial, té

6. Val a dir que en el Dictamen 165/2014 va haver un vot particular de dos membres del Consell Jurídic per no seguir els criteris de l'AVL, única autoritat normativa del valencià, d'acord amb l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana.

una llengua oficial formalment diferent de la del Perú, Bolívia o Espanya, perquè en les seues constitucions anomenen la mateixa llengua amb el terme «castellà». Posteriorment, el CJC de la Comunitat Valenciana ha evitat aquesta mena d'interpretació sense fonaments acadèmics ni jurisprudencials.

Cal detenir-se, per a acabar, en una altra mena de problemes d'interpretació que generen les sentències jurídiques i que, tot i que deriven d'una interpretació jurídica insuficient, tenen l'origen en la qüestió de la diversitat de noms de la llengua. I, això, malgrat que en matèria de noms de la llengua catalanovelenciana hi ha una jurisprudència bàsica suficientment sòlida i continuada que determina que *català* i *valencià* són dues denominacions diferents de la mateixa llengua.

Així, el dia 15 de juny de 2020 el Tribunal Suprem feia públiques les sentències de cassació 634/2020 i 704/2020, que afirmaven que s'ajustava a dret l'anul·lació feta per la Secció Quarta de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana (TSJCV), el juliol del 2018, de totes les referències a les comunicacions en valencià amb les institucions del mateix àmbit lingüístic del Decret 61/2017, del Consell, sobre els usos lingüístics en l'Administració de la Generalitat.

La reacció immediata d'una part notable dels sectors socials i polítics valencians, catalans, andorrans i balears, favorables a la igualtat lingüística i a l'ús normal i general del valencià, va ser d'alarma i es va arribar a assegurar que amb aquestes sentències el Tribunal Suprem prohibia les comunicacions en valencià de la Generalitat Valenciana amb les administracions públiques de Catalunya i de les Illes Balears. Hi va haver, fins i tot, iniciatives polítiques de membres dels governs autonòmics en les xarxes socials i declaracions en els mitjans de comunicació per a significar que el català/valencià eren una mateixa llengua amb denominacions diferents i que les comunicacions intergovernamentals serien en la llengua pròpia.

Però la veritat és que el Tribunal Suprem no prohibia a les institucions valencianes comunicar-se amb les catalanes i balears en valencià. Per a aquest tribunal, la qüestió central en les seues sentències era determinar si era conforme al dret l'anul·lació feta pel TSJCV de la frase de l'article 12.3 del Decret del Consell (en cursiva) —i, per extensió, d'altres preceptes— on es deia que els documents amb validesa legal fora de la Comunitat es redactaran en valencià i castellà, «tret que es tracte de comunitats autònomes pertanyents al mateix àmbit lingüístic que el valencià, i en aquest cas només es redactaran en aquesta llengua».⁷

El fonament jurídic de les sentències del Tribunal Suprem era que, en la distribució de competències establida per la Constitució, es disposa que és competència exclusiva de l'Estat la regulació del procediment administratiu comú. En conseqüència, cap comunitat autònoma pot legislar sobre els efectes que han tenir fora del seu territori els documents elaborats en la llengua pròpia de la comunitat i, per tant, ha d'atenir-se al que disposa l'article 15.3 de la Llei de procediment administratiu comú de les administracions públiques. Sobre aquest article, recorda el Tribunal Suprem recorda:

7. Totes les traduccions de sentències del Tribunal Suprem són nostres.

[...] proporciona la regla única i suficient respecte al règim general de traducció al castellà dels documents, expedients, parts dels mateixos o resolucions, redactats en una llengua cooficial d'una comunitat autònoma, quan hagen de fer efecte fora de l'àmbit territorial d'aquesta comunitat autònoma, i a més disposa que no serà necessària la seua traducció al castellà en el cas que la llengua cooficial en què estiguen elaborats els documents siga també la llengua cooficial en la comunitat autònoma en què hagen de tenir efectes.

En conseqüència, l'article 12.3 del Decret del Consell de la Generalitat Valenciana havia de ser anul·lat per manca de cobertura competencial, i no per cap altre motiu. Això és important perquè la causa de l'anul·lació és que el Consell s'havia extralimitat en la regulació perquè la competència sobre els usos lingüístics entre comunitats autònomes en el procediment administratiu comú correspon a l'Estat, i no a les comunitats autònomes. No cap altre motiu.

El Tribunal Suprem no es pronuncia en les seues sentències sobre si el valencià i el català són una mateixa llengua. Encara més, les sentències del Tribunal recorden en el seu inici que no és objecte d'interés cassacional determinar la naturalesa lingüística del valencià i el català i, per extensió, analitzar el concepte d'*àmbit lingüístic*. Però recorden, de manera diàfana i directa, que sobre aquesta matèria ja hi ha suficient jurisprudència del Tribunal Suprem i del Tribunal Constitucional.

En aquest sentit i seguint la línia argumental del Tribunal Suprem, hauríem de tenir en compte que la Sentència del 22 de novembre de 2011 d'aquest tribunal afirmava que, en tractar la qüestió de la naturalesa lingüística del «valencià», cal considerar dos elements diferenciats: d'una banda, s'ha de tenir en compte que la denominació «valencià» és la que incorpora l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana per a referir-se a la llengua pròpia de la comunitat; de l'altra, s'ha de considerar la tradició científica o acadèmica, que considera que el *valencià* i el *català* són manifestacions i denominacions diferents del mateix sistema lingüístic o llengua.

A més, aquesta sentència del 2011 afirmava que el problema de si són o no llengües diferents no està resolt en l'Estatut d'autonomia valencià. I, seguint la STC 75/1997, que equipara la denominació estatutària de «valencià» i l'acadèmica de «català», el Tribunal Suprem afirma el següent sobre la qüestió de la determinació de les implicacions jurídiques de la nomenclatura diferent de la llengua:

[...] com no té una solució normativa ha de ser considerat com un problema alié al Dret que té la seua seu natural en l'àmbit científic o acadèmic, i això fa que per a la seua decisió hagen de seguir-se ... els patrons que encarnen l'anomenada doctrina de la discrecionalitat tècnica; és a dir, s'ha d'estar al que sobre aquest problema haja prevalgut en la doctrina científica.

En altres paraules, si els experts dels àmbits acadèmic i científic diuen que el valencià i el català són la mateixa llengua, els tribunals ho han d'acceptar per la doctrina de la discrecionalitat tècnica i no han de debatre jurídicament la qüestió.

Cal subratllar, en aquest sentit, com hem apuntat adés, que tant la institució estatutària valenciana en matèria de llengua, l'AVL, com tots els departaments de filologia romànica de

les universitats d'arreu del món, han afirmat que el valencià i el català són la mateixa llengua i comparteixen el mateix àmbit lingüístic.

En conseqüència, les institucions valencianes i les de Catalunya i les Illes Balears, pel fet de tenir el valencià/català com a llengua oficial no tenen perquè traduir els documents en valencià/català al castellà a l'hora de comunicar-se entre si per a què els seus documents tinguen plena validesa jurídica. Cal insistir que el TSJCV i el Tribunal Suprem anul·len les referències a les relacions en valencià amb les administracions de l'àmbit lingüístic propi del Decret de la Generalitat Valenciana perquè contravenien el sistema de fonts i competències legislatives determinat en la Constitució, no perquè consideren que el valencià i el català siguen llengües diferents (Tasa, 2020).

Com hem argumentat, una part de la reacció social i política a les sentències de cassació del Tribunal Suprem del 2020 sobre les relacions en la llengua pròpia entre les comunitats polítiques autònomes que compartim llengua pròpia oficial, no estaven justificades en termes estrictament jurídics. Ara bé, això no vol dir que no tingueren sentit i valor social i polític.

Ja hem dit que ha estat la jurisprudència del Tribunal Constitucional la que ha definit el marc de l'oficialitat de les llengües diferents del castellà. I ho ha fet establint una oficialitat subalterna i devaluada per a aquestes llengües i reforçant la preeminència del castellà, ja que no considerava que foren llengües de les quals es poguera pressuposar el coneixement, no donava cap mena de valor jurídic al concepte *llengua pròpia* i, per tant, negava tota mena d'ús preferent de les llengües oficials de les minories lingüístiques.

És cert que la preeminència del castellà ja s'apunta en la Constitució, però el debat i el consens en l'elaboració i aprovació de la Constitució del 1978 assenyalaven una oficialitat igual de les llengües diferents del castellà en l'àmbit territorial respectiu i una voluntat de garantir polítiques actives per a recuperar els usos socials normals d'aquestes llengües, amb mesures de discriminació positiva o iniciatives d'usos preferencials per a compensar la desigualtat d'origen entre el castellà i les altres llengües espanyoles (Tasa, 2021).

Les sentències del Tribunal Constitucional de la dècada dels vuitanta, tot i ser en molts aspectes positives per a establir l'oficialitat de les llengües diferents del castellà, interpreten l'oficialitat del castellà i de les altres llengües de manera esbiaixada i debiliten l'oficialitat del basc, el gallec, l'occità i el català. Ara bé, el Tribunal entén, encertadament, com a ajustades a la Constitució les polítiques públiques actives que permeten un suport preferencial a les llengües oficials diferents del castellà en qüestions com la immersió lingüística a Catalunya, per exemple, o els usos lingüístics preferents de la llengua pròpia en bona part de les administracions de Catalunya, Galícia o les Illes Balears.

La STC 31/2010, contra l'Estatut d'autonomia de Catalunya, és un punt d'inflexió, ja que canvia la posició del Tribunal Constitucional en la configuració del pacte constitucional i de la democràcia. En primer lloc, cal destacar, de manera preocupant, el fet que una institució política constituïda, és a dir, creada pel poder constituent a través de la Constitució, que es trobava el 2010 en una situació jurídicament i políticament precària i en una dinàmica de desprestigi creixent per la influència de la partitocràcia i la manca d'independència de criteri, s'autoatorgara la condició, probablement anticonstitucional, de ser un «poder constituent

prorrogat», declarara inconstitucional l'incís *preferent* referit als usos de la llengua pròpia en les administracions pròpies de la Generalitat i afirmara que un règim lingüístic de cooficialitat no pot preveure cap preferència lingüística i que ha d'existir un «equilibri inexcusable entre dues llengües igualment oficials i que en cap cas poden tenir un tracte privilegiat», i ho fera ignorant la realitat sociolingüística, el manament constitucional d'especial respecte i protecció de les llengües diferents del castellà i l'esperit de les sentències del Tribunal de les dècades anteriors (Pla Boix, 2010; Pons, 2011).

Així mateix, segons el Tribunal, la referència dels estatuts al terme *llengua pròpia* només significa el reconeixement que ha estat llengua tradicional i històrica de la comunitat autònoma, però no pot «justificar la imposició estatutària de l'ús preferent d'aquella llengua, en detriment del castellà, també llengua oficial a la comunitat autònoma, per les administracions públiques i els mitjans de comunicació públics de Catalunya».

Malgrat això, el Tribunal considera normals «les adequades i proporcionades mesures de política lingüística tendents a corregir, d'existir, situacions històriques de desequilibri d'una de les llengües oficials respecte de l'altra, esmenant així la posició secundària o de postergació que alguna d'elles poguera tenir» (Pons, 2011).

Però situa aquests desequilibris en les relacions socials entre les llengües en el passat i obre, així, la possibilitat que ara, en el present, les polítiques públiques que persegueixen la igualtat lingüística i reforçar les llengües minoritàries puguen generar «excessos» i discriminació de les persones que vulguen usar el castellà de manera exclusiva, una idea que els tribunals superiors de Justícia de la Comunitat Valenciana i de Catalunya han utilitzat de manera profusa els darrers anys per a frenar les polítiques lingüístiques educatives que volen tenir el valencià/català com a llengua vehicular principal o única de l'ensenyament (Pons, 2011).

A partir d'ací, la jurisprudència ha anat canviant en contra de tota mesura igualadora de les llengües que incorporen estratègies de discriminació positiva o usos preferents. Al País Valencià, amb un TSJCV hostil amb totes i cada una de les iniciatives reglamentàries en matèria lingüística que ha impulsat el Govern valencià des del 2016. I amb les sentències del 25% de castellà obligatori en l'ensenyament, sense cap fonament pedagògic.

En aquesta expansió de les funcions dels tribunals de justícia convergeixen dues dinàmiques: d'una banda, la tendència, a tots els països democràtics del món occidental, que els tribunals de justícia (que formen el poder judicial) guanyen poder en els governs (el poder executiu) i els parlaments (el poder legislatiu) a través d'interpretacions extensives de la legislació i del bloqueig de decisions administratives i dels governs a través de resolucions judicials (Sumption, 2019); de l'altra, el protagonisme excessiu que han adquirit sectors de la justícia en el combat polític de l'independentisme català (Martín Pallín, 2022).

El poder judicial està, de fet, legíslant i prenent decisions sobre moltes qüestions que tradicionalment han estat de l'àmbit estricte de la política, que alteren els programes de govern i electorals i que generen insatisfacció per al rendiment de les democràcies en el conjunt de la ciutadania.

El valor del poder judicial és la seua independència de criteri en l'exercici de les seues funcions i la qualitat de les seues sentències. Si perd aquestes característiques, es devalua com

a poder polític de l'Estat. Però aquestes premisses són difícils de complir, sobretot en matèries especialment sensibles, com ara la qüestió lingüística, en estats, com l'espanyol, en què la part superior del sistema de justícia, com recorda periòdicament el Consell d'Europa, està molt polititzada (GRECO, 2022) i en què el tractament jurídic de les llengües espanyoles diferents del castellà està condicionat per les ideologies nacionalitàries dominants, en cada moment, a l'Estat espanyol i, de manera especial, a la capital de l'Estat.

Perquè al problema de la invasió del poder judicial de les funcions dels altres poders, a Espanya, cal afegir-hi que, des de finals del segle passat, s'han produït de manera progressiva una politització partitocràtica elevadíssima i un predomini dels sectors conservadors en la judicatura. Una dinàmica que és criticada radicalment pel Consell d'Europa i per la Comissió Europea i a la qual no s'ha trobat cap solució satisfactòria fins ara.

Aquest fet ha tingut unes conseqüències importants en la jurisprudència lingüística espanyola i en els consensos lingüístics autonòmics amplis en matèria lingüística, ja que han estat alterats per la mirada cada vegada més conflictiva i contrària a la igualtat lingüística de part de les formacions polítiques i de la societat espanyola, i també de l'alta judicatura, en part com a reacció al *procés català*, que han considerat que l'ús i l'ensenyament d'altres llengües espanyoles debilitava la cohesió nacional espanyola.

Així, sense canviar les lleis lingüístiques, arreu de l'Estat, a excepció ara del País Basc, ha minvat el consens autonòmic sobre les llengües minoritàries i s'han polaritzat les posicions, i alhora ha començat a obrir-se pas la idea d'utilitzar la legislació estatal per a reforçar l'oficialitat del castellà i reduir la capacitat de les administracions autonòmiques d'implementar polítiques lingüístiques actives a favor de la igualtat de les altres llengües espanyoles.

5. CONSIDERACIONS FINALS

Possiblement és en l'àmbit lingüístic on més s'evidencia que el Regne d'Espanya és un estat essencialment regional i amb uns nivells de centralisme i unes lògiques uniformistes notablement fortes. I és ben lluny de models federals i, encara més, de federalisme lingüístic amb dinàmiques d'igualitarisme lingüístic, sobirania lingüística i polítiques públiques reforçades a favor de les llengües minoritàries en el conjunt de l'Estat. L'oficialitat de la nostra llengua compartida no és semblant, per tant, a la del federalisme lingüístic fort del Canadà, Suïssa o Bèlgica.

De fet, ara, més de quaranta anys després de l'establiment de l'oficialitat lingüística del català/valencià en part del domini lingüístic espanyol en què és llengua pròpia, encara hi ha àmbits institucionals i administracions en les quals és bastant difícil l'ús normal i general de la llengua, tot i la seua oficialitat. Ara bé, això no impedeix les relacions en valencià o català entre les administracions del domini lingüístic on el valencià/català és llengua oficial.

Una qüestió diferent és que els nostres governs, per motius polítics i socials diversos, no hagen impulsat unes estratègies per a crear un espai cultural, audiovisual i d'interconnexió

més fluid entre Catalunya, la Comunitat Valenciana i les Illes Balears, amb la llengua pròpia com a element central de la comunicació.

Però això no és necessàriament culpa de les autoritats institucionals. Els mercats culturals del llibre, el teatre o el cine, i el mateix espai audiovisual en català, tenen dificultats notables per a consolidar-se en l'àmbit autonòmic respectiu i, més encara, per a transcendir-lo i arribar arreu del domini lingüístic. Els mercats culturals europeus, en general, tenen una notable dependència dels suports públics, que encara és més gran quan s'expressen en una llengua amb un nombre d'usuaris reduït i quan la llengua pateix polítiques estructurals de minorització lingüística. Però els usos lingüístics culturals, socials, econòmics i institucionals en la llengua pròpia dins del país i en territoris del mateix àmbit lingüístic no depenen només del compromís o la deixadesa de les institucions públiques. Les iniciatives institucionals poden ser significatives, però els usos lingüístics depenen de la ciutadania i de la seua voluntat de fer de la llengua pròpia la llengua franca comuna arreu del territori i en totes les funcions socials, econòmiques i institucionals.

6. BIBLIOGRAFIA

- ARIÑO, Antonio *et al.* (2022). *Via universitària: Accés, condicions d'aprenentatge, expectatives i retorns dels estudis universitaris (2020-2022)*. Castelló de la Plana: Xarxa Vives d'Universitats.
- BODOQUE, Anselm (2020). *Les polítiques públiques lingüístiques com a materialització dels drets: el cas valencià*. València: Universitat de València, Càtedra de Drets Lingüístics.
- BODOQUE, Anselm (2011). «El model valencià de política lingüística». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 56.
- CASTILLO, Sergi (2021). *Operació AVL: El pacte lingüístic dels valencians*. València: Vincle.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2022). *Pla d'enfortiment de la llengua catalana en el sistema universitari i de recerca de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Recerca i Universitats.
- GRECO [Grup d'Estats contra la Corrupció del Consell d'Europa] (2022). *Fifth evaluation round: Preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies. Compliance Report. Spain*. Estrasburg: GRECO, Consell d'Europa. <<https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a5dd9e>>.
- JOAN I MARÍ, Bernat (2020). «El català, llengua franca dels Països Catalans». *Llengua Nacional*, núm. 110.
- JOU, Lluís (2011). «La Sentència 31/2010, reinterpretada. Legislació lingüística, realitat social i política». *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, núm. 12.
- MARTÍN PALLÍN, José Antonio (2022). «Los jueces, la ley y la Constitución (la subversión del orden constitucional)». *Ctxt*, 27 de desembre de 2022.
- MASCARELL, Purificació (2023). «Els llibres en valencià tenen una difícil i complexa acollida en Catalunya. És un clam del sector editorial. O està començant a canviar, açò?». *Valencia Plaza*, 9 de febrer de 2023.
- MILIAN, Antoni (2010). «El règim de les llengües oficials. Comentari a la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, de 28 de juny». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. extra. 1, *Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006*.

- MILIAN, Antoni (2016). *Más sobre derechos lingüísticos: Reflexiones sobre los límites constitucionales y su interpretación por el Tribunal Constitucional*. València: Institut d'Estudis Autònomic (Generalitat de Catalunya) i Tirant lo Blanch.
- MILIAN, Antoni (coord.) (2011). *Jurisprudències constitucionals en matèria lingüística: principis i criteris*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònomic.
- MURO, Xavier (2010). «Valoració dels aspectes relatius a la llengua en la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, de 28 de juny, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. extra. 1, *Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006*.
- NOGUEIRA, Alba (2000). «La regulación del pluralismo lingüístico. Otra lectura del marco constitucional de los derechos y deberes lingüísticos», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 58.
- PÉREZ ROYO, Javier (2021). «Degradación progresiva», *Eldiario.es*, 4/11/2021.
- PLA BOIX, Anna M. (2010). «El règim lingüístic en la Sentència 31/2010, de 28 de juny», *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. extra. 1, *Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006*.
- PLA BOIX, Anna M. (coord.) (2014). *Garantia dels drets lingüístics: Estudis de cas: Bèlgica, Canadà, Espanya, Itàlia, Moldàvia i Suïssa*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònomic.
- PONS, Eva (2010). «La llengua en la Sentència de 28 de juny de 2010». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. extra. 1, *Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006*.
- PONS, Eva (2011). «Els efectes de la STC 31/2010, de 28 de juny, sobre el règim lingüístic de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya». *Revista d'Estudis Autònomic i Federals*, núm. 12.
- PONS, Eva (2020). *La jurisprudència del Tribunal Constitucional i la garantia dels drets lingüístics a l'Estat espanyol*. València: Universitat de València, Càtedra de Drets Lingüístics.
- SECO MARTÍNEZ, José María (2017). «De la igualdad formal a la igualdad material. Cuestiones previas y problemas a revisar». *Derechos y Libertades*, núm. 36.
- SUMPTION, Jonathan (2019). *Juicios de estado: La ley y la decadencia de la política*. Barcelona: Antoni Bosch.
- TASA, Vicenta (2017). *Desigualtat conflictiva o igualtat pacífica: Drets lingüístics i ordenament constitucional a Suïssa i Espanya. Dos models divergents*. València: Tirant lo Blanch.
- TASA, Vicenta (2019). *Llengua i estat: Suïssa i Espanya davant la diversitat lingüística*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- TASA, Vicenta (2020). «Qüestió de noms. A propòsit de les sentències 704/2020 i 634/220 del Tribunal Suprem». *RLD Blog* [blog de la *Revista de Llengua i Dret*], 25 de maig de 2020.
- TASA, Vicenta (2021). «Ideologia, jerarquia lingüística i jurisprudència constitucional a Espanya». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 76.
- TASA, Vicenta; BODOQUE, Anselm (2016). *Poder i llengua*. València: Fundació Nexe.
- TASA, Vicenta; BODOQUE, Anselm (2019). *La igualtat de les llengües en l'Administració: un problema per resoldre*. València: Generalitat Valenciana.
- TASA, Vicenta; BODOQUE, Anselm (2020). *Consum, comerç i llengües: Polítiques públiques i jurisprudència referencial*. València: Generalitat Valenciana.